

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ
της 11ης Οκτωβρίου 2001 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99,

που έχει ως αντικείμενο αιτήσεις του Bundessozialgericht (Γερμανία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), με τις οποίες ζητείται, στο πλαίσιο των διαφορών που εκκρεμούν ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Mervett Khalil (C-95/99),

Issa Chaaban (C-96/99),

Hassan Osseili (C-97/99)

και

Bundesanstalt für Arbeit,

μεταξύ

Mohamad Nasser (C-98/99)

και

Landeshauptstadt Stuttgart

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

και μεταξύ

Meriem Addou (C-180/99)

και

Land Nordrhein-Westfalen,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως επί του κύρους και της ερμηνείας του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και αναπροσαρμόστηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6),

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

συγκείμενο από τους G. C. Rodríguez Iglesias, Πρόεδρο, P. Jann, F. Macken, N. Colneric και S. von Bahr, προέδρους τμήματος, C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, J.-P. Puissochet, L. Sevón (εισηγητή), M. Wathelet, R. Schintgen και B. Σκουρή, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: F. G. Jacobs
γραμματέας: R. Grass

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

- η M. Addou, εκπροσωπούμενη από τον A. S. Iven, Rechtsanwalt (υπόθεση C-180/99),
- η Σουηδική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τον A. Kruse (υποθέσεις C-95/99 έως C-98/99) και την L. Nordling (υπόθεση C-180/99),
- η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από την R. V. Magrill, επικουρούμενη από τον N. Paines, QC (υποθέσεις C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99),
- η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους P. Hillenkamp (υποθέσεις C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99) και J. Sack (υπόθεση C-180/99),

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις των M. Khalil, I. Chaaban, H. Osseili και M. Nasser, εκπροσωπούμενων από τον J. Lang, Rechtsanwalt, της Ισπανικής Κυβερνήσεως, εκπροσωπούμενης από την N. Díaz Abad, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενης από τον N. Paines, και της Επιτροπής, εκπροσωπούμενης από τον J. Sack, κατά τη συνεδρίαση της 10ης Οκτωβρίου 2000,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 30ής Νοεμβρίου 2000,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Με διατάξεις της 15ης Οκτωβρίου 1998, οι οποίες περιήλθαν στο Δικαστήριο στις 17 Μαρτίου 1999 (υποθέσεις C-95/99 έως C-98/99) και στις 17 Μαΐου 1999 (υπόθεση C-180/99), το Bundessozialgericht υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 177 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 234 ΕΚ), σειρά προδικαστικών ερωτημάτων αφορώντων το κύρος και την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και αναπροσαρμόστηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983 (ΕΕ L 230, σ. 6, στο εξής: κανονισμός 1408/71).
- 2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφορών μεταξύ των M. Khalil, I. Chaaban και H. Osseili, αφενός, και του Bundesanstalt für Arbeit, αφετέρου, καθώς και του M. Nasser, αφενός, και του Landeshauptstadt Stuttgart, αφετέρου, και της M. Addou, αφενός, και του Land Nordrhein-Westfalen, αφετέρου, με αντικείμενο το δικαίωμα των πατριδών και προσφύγων ή των συζύγων τους για τη λήψη οικογενειακών επιδομάτων και επιδόματος ανατροφής τέκνου.

Το κανονιστικό πλαίσιο

- 3 Το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ (το οποίο κατέστη άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΚ και ακολούθως, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 42 ΕΚ) προβλέπει:

«Το Συμβούλιο, προτάσει της Επιτροπής, λαμβάνει ομοφώνως στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων, ιδίως με τη θέσπιση ενός συστήματος που να εξασφαλίζει στους διακινούμενους εργαζόμενους και στους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα:

- α) τον συνυπολογισμό όλων των περιόδων που λαμβάνονται υπόψη από τις διάφορες εθνικές νομοθεσίες για την κτήση και τη διατήρηση του δικαιώματος προς λήψη παροχής όπως και για τον υπολογισμό του ύψους αυτών·
- β) την καταβολή των παροχών στα πρόσωπα που κατοικούν στις επικράτειες των κρατών μελών.»

- 4 Το άρθρο 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 1408/71 ορίζει ότι, για τους σκοπούς της εφαρμογής του κανονισμού, «ο όρος “πρόσφυγας” έχει την έννοια, η οποία του αποδίδεται στο άρθρο 1 της Συμβάσεως περί της νομικής καταστάσεως των απατρίδων που υπεγράφη στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 189, σ. 150, αριθ. 2545 (1954), στο εξής: Σύμβαση της Γενεύης]».

5 Το άρθρο 1, στοιχείο ε', του κανονισμού 1408/71 ορίζει, εξάλλου, ότι, για τους σκοπούς της εφαρμογής του ως άνω κανονισμού, «ο όρος “άπατρις” έχει την έννοια, η οποία του αποδίδεται στο άρθρο 1 της Συμβάσεως περί της νομικής καταστάσεως των απατρίδων που υπεγράφη στην Νέα Υόρκη στις 28 Σεπτεμβρίου 1954 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 360, σ. 130, αριθ. 5158 (1960), στο εξής: Σύμβαση της Νέας Υόρκης]».

6 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 ορίζει:

«Ο παρών κανονισμός ισχύει για τους εργαζόμενους που υπάγονται ή έχουν υπαχθεί στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων κρατών μελών και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη ή είναι απάτριδες ή πρόσφυγες που διαμένουν στο έδαφος ενός κράτους μέλους, καθώς επίσης και για τα μέλη των οικογενειών τους και τους εξ αυτών έλκοντες δικαιώματα.»

7 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71:

«Τα πρόσωπα τα οποία κατοικούν στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη και για τα οποία ισχύουν οι διατάξεις του παρόντος κανονισμού υπόκεινται στις υποχρεώσεις και απολαμβάνουν των δικαιωμάτων που απορρέουν από την νομοθεσία κάθε κράτους μέλους υπό τους ίδιους όρους με τους υπηκόους του, υπό την επιφύλαξη ειδικών διατάξεων του παρόντος κανονισμού.»

Οι διαφορές στις κύριες δίκες και τα προδικαστικά ερωτήματα

8 Στα πλαίσια της υποθέσεως C-95/99, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης M. Khalil και ο σύζυγός της είναι Παλαιστίνιοι καταγόμενοι από τον Λίβανο. Για να αποφύγουν

τον εμφύλιο πόλεμο στον Λίβανο, η M. Khalil και ο σύζυγός της έφθασαν στη Γερμανία τα έτη 1984 και 1986 αντίστοιχα. Έκτοτε κατοίκησαν αδιαλείπτως στη Γερμανία. Δεν τους αναγνωρίστηκε το καθεστώς του πολιτικού πρόσφυγα.

- 9 Στα πλαίσια της υποθέσεως C-96/99, ο προσφεύγων της κύριας δίκης I. Chaaban και η σύζυγός του είναι Κούρδοι καταγόμενοι από τον Λίβανο. Για να αποφύγουν τον εμφύλιο πόλεμο στον Λίβανο, έφθασαν το 1985 στη Γερμανία όπου και κατοίκησαν έκτοτε αδιαλείπτως. Δεν τους αναγνωρίστηκε το καθεστώς του πολιτικού πρόσφυγα. Ο I. Chaaban είναι όπως και τα τέκνα του λιβανικής ιθαγενείας.
- 10 Στα πλαίσια της υποθέσεως C-97/99, ο προσφεύγων της κύριας δίκης H. Osseili και η σύζυγός του έφθασαν στη Γερμανία το 1986. Ο H. Osseili είναι κάτοχος ταξιδιωτικού εγγράφου του Λιβάνου για τους Παλαιστινίους πρόσφυγες. Η αίτησή του για χορήγηση ασύλου δεν έγινε δεκτή.
- 11 Στα πλαίσια της υποθέσεως C-98/99, ο προσφεύγων της κύριας δίκης M. Nasser είναι κάτοχος ταξιδιωτικού εγγράφου του Λιβάνου για τους Παλαιστινίους πρόσφυγες. Διαμένει στη Γερμανία με την οικογένειά του από το 1985. Δεν του αναγνωρίστηκε το καθεστώς του πολιτικού πρόσφυγα. Από τις 30 Απριλίου 1998 διαθέτει έγγραφο αδείας διαμονής.
- 12 Όπως προκύπτει από τις διατάξεις περί παραπομπής στα πλαίσια των ως άνω υποθέσεων, η M. Khalil και ο σύζυγός της, η σύζυγος του I. Chaaban, καθώς και οι H. Osseili και M. Nasser λογίζονται ως απάτριδες κατά το γερμανικό δίκαιο.
- 13 Κατά τη διάρκεια της χρονικής περιόδου από τον Δεκέμβριο του 1993 έως τον Μάρτιο του 1994 έπαυσε να χορηγείται σε όλους τους προσφεύγοντες στις κύριες δίκες το οικογενειακό επίδομα, με το αιτιολογικό ότι, δυνάμει της νέας αποδόσεως του άρθρου 1, παράγραφος 3, του Bundeskindergeldgesetz (ομοσπονδιακού νόμου

περί επιδομάτων τέκνου), μόνον οι κατέχοντες τίτλο ή έγγραφο αδείας διαμονής αλλοδαποί είχαν του λοιπού το δικαίωμα λήψεως οικογενειακών επιδομάτων. Η τροποποίηση της ως άνω διατάξεως ήταν απόρροια του Erste Gesetz zur Umsetzung des Spar-, Konsolidierungs- und Wachstumsprogramms (πρώτου νόμου περί εφαρμογής του προγράμματος οικονομικών, ενοποιήσεως και αναπτύξεως) της 21ης Δεκεμβρίου 1993 (BGBl. 1993 I, σ. 2353) και τέθηκε σε ισχύ από 1ης Ιανουαρίου 1994.

- 14 Προς στήριξη των προσφυγών τους κατά των αποφάσεων οι οποίες τους στέρησαν το πλεονέκτημα των οικογενειακών επιδομάτων, οι ως άνω προσφεύγοντες στις κύριες δίκες υποστήριξαν ότι οι ίδιοι και/ή οι σύζυγοί τους έπρεπε να λογίζονται ως απάτριδες. Συνεπώς, έπρεπε να εξομοιωθούν, σύμφωνα με τα άρθρα 2, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, με τους Γερμανούς υπηκόους και τους λοιπούς υπηκόους των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένώσεως για τη χορήγηση των οικογενειακών παροχών. Υπό την έννοια αυτή, δεν συνέτρεχε λόγος εξαρτήσεως της χορηγήσεως των παροχών αυτών από την κατοχή ειδικού τίτλου διαμονής.
- 15 Επιληφθέντα, αρχικώς πρωτοδίκως, ακολούθως κατ' έφεση, τα εθνικά δικαστήρια απέρριψαν τις ως άνω προσφυγές.
- 16 Όσον αφορά τις υποθέσεις C-95/99 έως C-98/99, οι προσφεύγοντες στις κύριες δίκες άσκησαν κατόπιν αυτού αναίρεση ενώπιον του Bundessozialgericht.
- 17 Στα πλαίσια της υποθέσεως C-180/99, η προσφεύγουσα της κύριας δίκης M. Addou είναι Αλγερινή υπήκοος. Ο σύζυγος και τα τέκνα της είχαν, κατά τη διάρκεια του κρίσιμου χρόνου της διαφοράς της κύριας δίκης, τη μαροκινή ιθαγένεια. Ο σύζυγος απέκτησε αργότερα διά πολιτογραφήσεως τη γερμανική ιθαγένεια. Η M. Addou και ο σύζυγός της μετανάστευσαν στη Γερμανία το 1988 από την Αλγερία και το Μαρόκο αντίστοιχα. Έκτοτε ζουν αδιαλείπτως στη Γερμανία. Μολονότι δεν τους ανα-

γνωρίστηκε το δικαίωμα ασύλου, τον Φεβρουάριο του 1994 τους επετράπη η διαμονή και τον Μάιο του 1996 τους χορηγήθηκε έγγραφο αδείας διαμονής.

- 18 Από τις 13 Ιανουαρίου 1994 ο σύζυγος της M. Addou υπήχθη στο καθεστώς του πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 1 της Συμβάσεως της Γενεύης ως «θύμα πολιτικής διώξεως» και μέσω του «περιορισμένου δικαιώματος ασύλου». Υπό το καθεστώς αυτό παρέμεινε μέχρι την πολιτογράφηση του.
- 19 Το ομόσπονδο κράτος Nordrhein-Westfalen αρνήθηκε να καταβάλλει στη M. Addou από τις 13 Ιανουαρίου 1994 το επίδομα ανατροφής του υστερότοκου τέκνου της, για το οποίο είχε υποβάλει σχετική αίτηση, με το αιτιολογικό ότι η ίδια δεν ήταν κάτοχος ούτε του τίτλου ούτε του εγγράφου αδείας διαμονής, όπως απαιτεί το άρθρο 1, παράγραφος 1a, του Bundeserziehungsgeldgesetz (ομοσπονδιακού νόμου περί επιδόματος ανατροφής τέκνου), όπως ίσχυε βάσει του άρθρου 4 του Gesetz zur Umsetzung des Föderalen Konsolidierungsprogramms (νόμου περί εφαρμογής του ομοσπονδιακού προγράμματος ενοποιήσεως), της 23ης Ιουνίου 1993 (BGBl. 1993 I, σ. 944).
- 20 Η ασκηθείσα κατά της ως άνω απορριπτικής απόφασης προσφυγή της M. Addou απορρίφθηκε πρωτοδίκως αλλ' έγινε δεκτή κατ' έφεση. Συγκεκριμένα, το δευτεροβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι η κατοχή τίτλου διαμονής δεν ασκούσε επιρροή δεδομένου ότι η M. Addou, υπό την ιδιότητά της ως μέλους της οικογενείας αναγνωρισθέντος πρόσφυγα, έπρεπε να εξομοιωθεί με τους Γερμανούς και τους λοιπούς υπηκόους των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ενώσεως κατ' εφαρμογή του κανονισμού 1408/71.
- 21 Το ομόσπονδο κράτος Nordrhein-Westfalen άσκησε ενώπιον του Bundessozialgericht αναίρεση κατά της ως άνω απόφασης του δευτεροβαθμίου δικαστηρίου.

- 22 Το Bundessozialgericht διερωτάται, στα πλαίσια των επιμέρους διαφορών στις κύριες δίκες, αν η υπαγωγή των απατρίδων και προσφύγων στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, όπως προκύπτει από τα άρθρα 2, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 1, αυτού εδράζεται σε εξουσιοδοτική διάταξη της Συνθήκης ΕΚ. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο υπογραμμίζει ότι οι απάτριδες και οι πρόσφυγες δεν απολαύουν ρητώς δικαιώματος ελεύθερης κυκλοφορίας εντός της Κοινότητας δυνάμει της Συνθήκης ΕΚ. Το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΚ και το άρθρο 235 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρο 308 ΕΚ), τα οποία μνημονεύονται στο προοίμιο του κανονισμού 1408/71 ως νομικές βάσεις αφορούν, εντούτοις, αντίστοιχα τα αναγκαία μέτρα για την εγκαθίδρυση της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και εκείνα που είναι αναγκαία για την υλοποίηση ενός από τους στόχους της Κοινότητας.
- 23 Ακόμη και αν υποθεθεί ότι η Συνθήκη ΕΚ επιτρέπει το προβλεπόμενο στα άρθρα 2, παράγραφος 1, και 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 καθεστώς εξομοιώσεως, το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι και πάλι θα έπρεπε να προσδιοριστεί αν το ως άνω καθεστώς τυγχάνει εφαρμογής όχι μόνο στην περίπτωση κατά την οποία ένας άπατρις ή πρόσφυγας εγκαταλείπει κράτος μέλος για να κατευθυνθεί σε άλλο κράτος μέλος αλλά και στην περίπτωση κατά την οποία ο άπατρις ή ο πρόσφυγας εισέρχεται στο έδαφος κράτους μέλους από τρίτη χώρα όπου και παραμένει χωρίς να έχει μεταναστεύσει εντός της Κοινότητας.
- 24 Αν συμβαίνει αυτό, το Bundessozialgericht παρατηρεί ότι επιβάλλεται να διαπιστωθεί αν μπορεί να θεωρηθεί ως ισχύουσα επί των διαφορών στις κύριες δίκες των υποθέσεων C-96/99 και C-180/99 η απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 1996 στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-245/94 και C-312/94, Hoeven και Zachow (Συλλογή 1996, σ. I-4895), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι το κοινοτικό δίκαιο δεν εξαρτά το πλεονέκτημα των οικογενειακών επιδομάτων από το ποιο μέλος της οικογένειας νομιμοποιείται, σύμφωνα με την εθνική κανονιστική ρύθμιση, να ζητήσει την καταβολή των ως άνω παροχών.

25 Με βάση τις εκτιμήσεις αυτές, το Bundessozialgericht ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

— Στα πλαίσια των υποθέσεων C-95/99, C-97/99 και C-98/99:

«1) Έχει ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς, και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, εφαρμογή στους απάτριδες και στα μέλη της οικογενείας τους, όταν τα εν λόγω πρόσωπα δεν έχουν δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας σύμφωνα με τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας της 25ης Μαρτίου 1957, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση της 7ης Φεβρουαρίου 1992;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

«Έχει ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 εφαρμογή και σε απάτριδες εργαζομένους και στα μέλη της οικογενείας τους που εισήλθαν απευθείας από τρίτη χώρα εντός κράτους μέλους και δεν έχουν διακηθεί εντός της Κοινότητας;»

— Στα πλαίσια της υποθέσεως C-96/99:

«1) Έχει ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς, και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της

Κοινότητας, εφαρμογή στους απάτριδες και στα μέλη της οικογενείας τους, όταν τα εν λόγω πρόσωπα δεν έχουν δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας σύμφωνα με τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας της 25ης Μαρτίου 1957, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση της 7ης Φεβρουαρίου 1992;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Έχει ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 εφαρμογή στην περίπτωση κατά την οποία ο άπατρις και η σύζυγός του, που έχει την ιθαγένεια τρίτης χώρας, καθώς και σε απάτριδες εργαζομένους και τα άλλα μέλη της οικογενείας που εισήλθαν απευθείας από τρίτη χώρα εντός κράτους μέλους και δεν έχουν διακηνηθεί εντός της Κοινότητας;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα:

Πρέπει μία οικογενειακή παροχή για τέκνα όπως η εν προκειμένω, κατά τον νόμο περί οικογενειακών παροχών για τέκνα, να χορηγείται και στην περίπτωση κατά την οποία ο σύζυγος, ο οποίος έχει την ιθαγένεια τρίτης χώρας, είναι μισθωτός, ενώ ο άπατρις σύζυγος, από τον οποίο ο πρώτος έλκει το δικαίωμά του, δεν είναι ο ίδιος μισθωτός;»

— Στα πλαίσια της υποθέσεως C-180/99:

«1) Έχει ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς, και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, εφαρμογή στους πρόσφυγες και στα μέλη της οικογενείας τους,

όταν έχουν την ιθαγένεια τρίτων χωρών και δεν έχουν δικαίωμα ελεύθερης κυκλοφορίας σύμφωνα με τη Συνθήκη περί ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Κοινότητας της 25ης Μαρτίου 1957, όπως τροποποιήθηκε με τη Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση της 7ης Φεβρουαρίου 1992;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα:

Έχει ο κανονισμός (ΕΟΚ) 1408/71 εφαρμογή και σε πρόσφυγες εργαζομένους και στα μέλη της οικογενείας τους που εισήλθαν σε κράτος μέλος απευθείας από τρίτη χώρα και δεν έχουν διακηνηθεί εντός της Κοινότητας;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο δεύτερο ερώτημα:

Πρέπει μια οικογενειακή παροχή, όπως το επίδομα ανατροφής που προβλέπει ο Bundeserziehungsgeldgesetz, να χορηγείται και στον σύζυγο του εργαζομένου που εμπίπτει στην περιγραφόμενη στο ερώτημα 2 περίπτωση, εφόσον ούτε αυτός έχει την ιθαγένεια κράτους μέλους και δεν είναι εργαζόμενος ούτε έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας;»

²⁶ Σύμφωνα με το άρθρο 43 του Κανονισμού Διαδικασίας, με διάταξη του προέδρου του Δικαστηρίου της 2ας Ιουλίου 1999 οι υποθέσεις C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99 συνενώθηκαν για τους σκοπούς της έγγραφης και της προφορικής διαδικασίας και της εκδόσεως αποφάσεως.

- 27 Με διάταξη της 11ης Μαΐου 2000, αναγνωρίστηκε υπέρ των M. Khalil, I. Chaaban, H. Osseili, M. Nasser και M. Addou το ευεργέτημα πενίας.

Προκαταρκτικές παρατηρήσεις

- 28 Επιβάλλεται να υπογραμμιστεί εκ προοιμίου, αφενός, ότι, όπως προκύπτει από τη διάταξη περί παραπομπής στα πλαίσια της υποθέσεως C-180/99, ο σύζυγος της προσφεύγουσας της κύριας δίκης έχει μαροκινή ιθαγένεια και, αφετέρου, ότι η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα και το Βασίλειο του Μαρόκου υπέγραψαν στις 27 Απριλίου 1976 στη Ραμπάτ συμφωνία συνεργασίας, εγκριθείσα εξ ονόματος της Επιτροπής με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2211/78 του Συμβουλίου, της 26ης Σεπτεμβρίου 1978 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/10, σ. 130). Το άρθρο 41, παράγραφος 1, της εν λόγω συμφωνίας προβλέπει ότι οι Μαροκινοί εργαζόμενοι και τα μέλη των οικογενειών τους που διαμένουν με αυτούς, απολαύουν, υπό ορισμένες επιφυλάξεις, στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, καθεστώτος που χαρακτηρίζεται από την έλλειψη οποιασδήποτε δυσμενούς διακρίσεως λόγω ιθαγενείας σε σχέση με τους υπηκόους των κρατών μελών όπου απασχολούνται. Πάντως, δοθέντος ότι το Bundessozialgericht δεν υπέβαλε σχετικό ερώτημα, το Δικαστήριο αδυνατεί να αποφανθεί επί της ερμηνείας της συμφωνίας.

Επί του πρώτου ερωτήματος των υποθέσεων C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99

- 29 Όπως προκύπτει από τις διατάξεις περί παραπομπής, με το πρώτο ερώτημά του στις υποθέσεις C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99, το αιτούν δικαστήριο αμφισβητεί το κύρος του κανονισμού 1408/71 υπό την έννοια ότι περιλαμβάνει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του τους απάτριδες ή τους πρόσφυγες που διαμένουν στο έδαφος ενός κράτους μέλους καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους, τη στιγμή που τα ως άνω πρόσωπα δεν έχουν, σύμφωνα με τη Συνθήκη ΕΚ, το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας.

Επιχειρήματα προβληθέντα με τις υποβληθείσες στο Δικαστήριο παρατηρήσεις

- 30 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή υπογραμμίζουν τη σημασία της ιστορικής συγκυρίας της προβληματικής, υπογραμμίζοντας ότι, ήδη προ της ιδρύσεως της Κοινότητας, τα κράτη μέλη είχαν αναλάβει, τόσο μεταξύ τους όσο και έναντι των τρίτων χωρών, διεθνείς υποχρεώσεις έναντι των απατρίδων και των προσφύγων όχι μόνο στο πλαίσιο των Συμβάσεων της Γενεύης και της Νέας Υόρκης αλλά και βάσει της Ευρωπαϊκής Ενδιάμεσης Συμφωνίας περί των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης γήρατος, αναπηρίας και επίζώντων (στο εξής: από κοινού, ευρωπαϊκές ενδιάμεσες συμφωνίες), καθώς και της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως κοινωνικής και ιατρικής αρωγής, οι οποίες είχαν υπογραφεί στο Παρίσι στις 11 Δεκεμβρίου 1953 από τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης (*Série des traités européens* αριθ. 12, 13 και 14). Τα πρόσθετα πρωτόκολλα των ως άνω συμφωνιών, τα οποία υπογράφηκαν αυθημερόν (*Série des traités européens* 12A, 13A και 14A), προβλέπουν ότι οι διατάξεις τους τυγχάνουν εφαρμογής επί των προσφύγων, κατά την έννοια της Συμβάσεως της Γενεύης, υπό τις ισχύουσες για τους υπηκόους των συμβαλλομένων μερών προϋποθέσεις.
- 31 Η Σουηδική Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή παρατηρούν περαιτέρω συναφώς ότι οι διαμένοντες σε κράτος μέλος απάτριδες και πρόσφυγες είχαν επίσης συμπεριληφθεί στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 3 του Συμβουλίου, της 25ης Σεπτεμβρίου 1958, περί κοινωνικής ασφάλισης των διακινουμένων εργαζομένων (JO 1958, 30, σ. 561), και ότι νομική βάση αυτού αποτέλεσε το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ. Η Σουηδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή προσθέτουν ότι οι απάτριδες και οι πρόσφυγες καλύπτονταν ήδη από την Ευρωπαϊκή Σύμβαση περί κοινωνικής ασφάλισης των διακινουμένων εργαζομένων, η οποία υπογράφηκε στις 9 Δεκεμβρίου 1957 από τις κυβερνήσεις των κρατών που αποτελούσαν τότε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα και είχε ως θεμέλιο το άρθρο 69 της Συνθήκης ΕΚΑΧ, ειδικότερα την παράγραφο 4 αυτού (στο εξής: Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1957). Κατά την Επιτροπή, η ως άνω Σύμβαση ενσωμάτωνε τις ευρωπαϊκές ενδιάμεσες συμφωνίες.

- 32 Υπό το αυτό πρίσμα, η Ισπανική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΚ αποτελεί επαρκή νομική βάση για την υπαγωγή των απατρίδων και των προσφύγων στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71. Συγκεκριμένα, ο συντονισμός των κανόνων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών έπρεπε κατ' ανάγκη να λάβει υπόψη τις υποχρεώσεις δημοσίου διεθνούς δικαίου σχετικά με τους απάτριδες και τους πρόσφυγες που απέρρεαν για τα κράτη μέλη από την επικύρωση των Συμβάσεων της Γενεύης και της Νέας Υόρκης. Το συμπέρασμα αυτό επιρρωννύει η απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1974 στην υπόθεση 35/74, Rzepa (Συλλογή τόμος 1974, σ. 495), με την οποία το Δικαστήριο εφάρμοσε τον κανονισμό 3 σε περίπτωση πρόσφυγα.
- 33 Η Σουηδική Κυβέρνηση διευκρινίζει ότι, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΚ και ο κανονισμός 1408/71 στοχεύουν, πλην της κατά κύριο λόγο προωθήσεως της ελεύθερης κυκλοφορίας, και στον συντονισμό των κανόνων στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης των εργαζομένων οι οποίοι είτε δεν απολαύουν της ελεύθερης κυκλοφορίας είτε δεν κάνουν χρήση αυτής, αλλ' η κατάσταση των οποίων απαιτεί συντονισμό των καθεστώτων κοινωνικής ασφάλισης (βλ. αποφάσεις της 31ης Μαΐου 1979, 182/78, Pierik, Συλλογή τόμος 1979/Π, σ. 3, της 5ης Μαρτίου 1998, C-194/96, Kulzer, Συλλογή 1998, σ. I-895, σκέψη 31, και της 12ης Μαΐου 1998, C-85/96, Martínez Sala, Συλλογή 1998, σ. I-2691, σκέψη 31).
- 34 Κατά την ως άνω κυβέρνηση, δεν χωρεί αμφιβολία ότι η ιδιαίτερα επισφαλής κατάσταση των απατρίδων και προσφύγων, χαρακτηριζόμενη συχνά από έλλειψη ασφαλείας δικαίου και συγκεχυμένο καθεστώς αρωγής, απαιτεί συντονισμό των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Η ανάγκη αυτή εμφανιζόταν ιδιαίτερα έντονη κατά τον χρόνο της ανασυγκροτήσεως της Ευρώπης μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο.
- 35 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζει ότι ο στόχος της υπαγωγής των απατρίδων και προσφύγων που διαμένουν στο έδαφος κράτους μέλους στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 συνίστατο απλούστατα στο να επιτρέψει στους απάτριδες και πρόσφυγες στους οποίους αναγνωρίστηκε το δικαίωμα διαμονής σε κράτος μέλος να υπαχθούν στις ευεργετικές διατάξεις του κανονισμού διά της εισδοχής ή μεταφοράς παροχών σε καταστάσεις εμπύπτουσες στο υλικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού.

- 36 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου εκτιμά ότι, ενόψει της ιστορικής συγκυρίας, το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΚ έχει την έννοια ότι επιτρέπει την υπαγωγή των απατρίδων και προσφύγων που διαμένουν σε κράτος μέλος στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 παρά το γεγονός ότι δεν απολαύουν της ελεύθερης κυκλοφορίας των προσώπων.
- 37 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, κατά την έκδοση της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, ενδιέφερε, αφενός, η σχετική ρύθμιση να μην υπολείπεται του αναγνωρισμένου ευρωπαϊκού κανόνα και, αφετέρου, να προβλέπεται, με γνώμονα τη διοικητική απλοποίηση, κοινή ρύθμιση εφαρμοστέα τόσο επί των υπηκόων των κρατών μελών όσο και επί των απατρίδων και προσφύγων, κατηγοριών εξαιρετικά ασήμαντων αριθμητικώς, αντί της εγκαθιδρύσεως ή διατηρήσεως χωριστών κανονιστικών ρυθμίσεων. Μια επέκταση τόσο ήσσονος σημασίας της κοινοτικής αρμοδιότητας σε θέματα εκτός του κοινοτικού πλαισίου ή σε τομείς μη καλυπτομένους από συγκεκριμένη νομική βάση του κοινοτικού δικαίου είναι επιτρεπτή καθόσον άπτεται παρεπομένης αρμοδιότητας της Κοινότητας.
- 38 Ειδικότερα, η υπαγωγή των απατρίδων και προσφύγων στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71 λόγω υλικής συναφείας δικαιολογείται εφόσον, κατά τη θέσπιση της κοινοτικής κανονιστικής ρυθμίσεως στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης, ο κοινοτικός νομοθέτης όφειλε να λάβει υπόψη κατάσταση που προσδιοριζόταν ήδη από διεθνείς συμφωνίες περί εγκαθιδρύσεως κατ' ελάχιστον κανόνα μη δυναμένου να αγνοηθεί από τα κράτη μέλη, σε περίπτωση αυστηρής ερμηνείας της διεθνούς κανονιστικής ρυθμίσεως, χωρίς τον κίνδυνο διαρρηξέως των ως άνω συμφωνιών.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

- 39 Επιβάλλεται εκ προοιμίου να υπομνηστεί ότι οι απάτριδες και πρόσφυγες είχαν περιληφθεί στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, όπως αυτός

ίσχυε στην αρχική εκδοχή του της 14ης Ιουνίου 1971. Επομένως, για την εκτίμηση της νομικής βάσεως του οικείου μέτρου υπαγωγής επιβάλλεται η αναγωγή στην ως άνω ημερομηνία. Όπως προκύπτει από το προοίμιο της αρχικής αποδόσεως του κανονισμού, το άρθρο 7 της Συνθήκης ΕΟΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 6 της Συνθήκης ΕΚ, το οποίο κατέστη με τη σειρά του, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρο 12 ΕΚ) και το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ αποτέλεσαν τη νομική βάση του.

- 40 Ευθύς εξαρχής, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το άρθρο 7 της Συνθήκης ΕΟΚ, το οποίο απαγορεύει οποιαδήποτε δυσμενή διάκριση λόγω ιθαγενείας εις βάρος των κοινοτικών υπηκόων (βλ. απόφαση της 15ης Μαρτίου 1994, C-45/93, Επιτροπή κατά Ισπανίας, Συλλογή 1994, σ. I-911, σκέψη 10), δεν ασκεί επιρροή στην παρούσα υπόθεση.
- 41 Ως προς το άρθρο 235 της Συνθήκης ΕΟΚ (νυν άρθρο 235 της Συνθήκης ΕΚ) αποτελεί μια από τις νομικές βάσεις του κανονισμού (ΕΟΚ) 1390/81 του Συμβουλίου, της 12ης Μαΐου 1981, περί επεκτάσεως στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 (ΕΕ L 143, σ. 1). Το άρθρο 235 της Συνθήκης ΕΟΚ συμπεριελήφθη στις νομικές βάσεις του κανονισμού 1408/71 μόλις κατά την έκδοση του κανονισμού 1390/81. Επομένως, η διάταξη αυτή δεν μπορεί να θεωρηθεί ως νομική βάση των διατάξεων του κανονισμού 1408/71 που είναι προγενέστερες του κανονισμού 1390/81.
- 42 Άρα, πρέπει να εξεταστεί αν ο κανονισμός 1408/71 αντίκειται στο άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ καθόσον περιλαμβάνει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του τους απάτριδες ή πρόσφυγες διαμένοντες στο έδαφος ενός από τα κράτη μέλη, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους, τη στιγμή που τα ως άνω πρόσωπα δεν έχουν, σύμφωνα με τη Συνθήκη ΕΟΚ, το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας.
- 43 Συναφώς, επιβάλλεται, πρώτον, να υπομνηστεί το ιστορικό πλαίσιο της υπαγωγής των απατρίδων και προσφύγων στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71.

- 44 Στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, υπογράφηκε στις 28 Ιουλίου 1951 η Σύμβαση της Γενεύης, της οποίας τα έξι ιδρυτικά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας κράτη μέλη είναι συμβαλλόμενα μέρη. Το άρθρο 7, παράγραφος 1, της Συμβάσεως προβλέπει ότι, υπό την επιφύλαξη των ευνοϊκότερων διατάξεων αυτής, «κάθε συμβαλλόμενο κράτος επιφυλάσσει στους πρόσφυγες το καθεστώς που αναγνωρίζει εν γένει στους αλλοδαπούς».
- 45 Όπως προκύπτει από το άρθρο 24, παράγραφος 1, στοιχείο β', της Συμβάσεως της Γενεύης, τα συμβαλλόμενα κράτη επιφυλάσσουν στους πρόσφυγες που διαμένουν νόμιμα στο έδαφός τους την ίδια μεταχείριση με εκείνη των υπηκόων τους όσον αφορά «την κοινωνική ασφάλιση (νομικές διατάξεις που αφορούν εργατικά ατυχήματα, επαγγελματικές ασθένειες, μητρότητα, ασθένεια, αναπηρία, γήρας, θάνατο, ανεργία, οικογενειακά βάρη και κάθε άλλο κίνδυνο που, κατά την εθνική νομοθεσία, καλύπτεται από συστήματα κοινωνικής ασφάλισης)», υπό την επιφύλαξη ιδίως των διατάξεων περί των παροχών ή κλασμάτων παροχών πληρωτέων αποκλειστικά από δημοσίους πόρους.
- 46 Στις 11 Δεκεμβρίου 1953 τα μέλη του Συμβουλίου της Ευρώπης υπέγραψαν τις Ευρωπαϊκές Ενδιάμεσες Συμφωνίες, οι οποίες επικυρώθηκαν από τα έξι ιδρυτικά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας κράτη μέλη. Το άρθρο 2 των ως άνω συμφωνιών προβλέπει ότι, υπό ορισμένες επιφυλάξεις, οι υπήκοοι ενός των συμβαλλομένων μερών υπόγονται στις ευεργετικές διατάξεις των νόμων και κανονισμών κοινωνικής ασφάλισης των υπολοίπων συμβαλλομένων μερών υπό τις αυτές προϋποθέσεις που ισχύουν για τους υπηκόους τους.
- 47 Τα προοίμια των προσθέτων πρωτοκόλλων των Ευρωπαϊκών Ενδιάμεσων Συμφωνιών που υπογράφηκαν αυθημερόν αναφέρονται στις διατάξεις της Συμβάσεως της Γενεύης και τη βούληση των υπογραφόντων να επεκτείνουν το πλεονέκτημα των διατάξεων των ως άνω συμφωνιών επί των προσφύγων. Το άρθρο 2 αυτών προβλέπει ότι οι διατάξεις τους τυγχάνουν εφαρμογής επί των προσφύγων, ο ορισμός των οποίων δίδεται στη Σύμβαση της Γενεύης, υπό τις προβλεπόμενες για τους υπηκόους των συμβαλλομένων στις ως άνω συμφωνίες μερών προϋποθέσεις.

- 48 Η Σύμβαση της Νέας Υόρκης υπογράφηκε στις 28 Σεπτεμβρίου 1954. Τα έξι ιδρυτικά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας κράτη μέλη είναι και συμβαλλόμενα μέρη στη Σύμβαση, τα άρθρα 7 και 24 της οποίας περιλαμβάνουν για τους απάτριδες διατάξεις ανάλογες προς εκείνες που ισχύουν για τους πρόσφυγες δυνάμει των άρθρων 7 και 24 της Συμβάσεως της Γενεύης.
- 49 Άρα και τα έξι ιδρυτικά κράτη μέλη ανέλαβαν, κατ' αρχήν, σε διεθνές επίπεδο την υποχρέωση να υπαγάγουν εν γένει τους απάτριδες και τους πρόσφυγες στις ευεργετικές διατάξεις των νόμων και κανονισμών κοινωνικής ασφάλισης υπό τις προβλεπόμενες για τους υπηκόους άλλων κρατών προϋποθέσεις.
- 50 Υπό τις περιστάσεις αυτές, στις 9 Δεκεμβρίου 1957, ήτοι πριν από την έναρξη ισχύος της Συνθήκης ΕΟΚ τα ως άνω κράτη μέλη υπέγραψαν την Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1957, η οποία καταρτίστηκε με τη συνεργασία του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας και της οποίας η έβδομη αιτιολογική σκέψη εξηγεί «την αρχή της ίσης μεταχείρισης όλων των υπηκόων όλων των συμβαλλομένων μερών καθώς και των απατρίδων και των προσφύγων που διαμένουν στο έδαφος ενός των συμβαλλομένων μερών, από απόψεως της εφαρμογής των εθνικών νομοθεσιών περί κοινωνικής ασφάλισης».
- 51 Η Ευρωπαϊκή Σύμβαση του 1957 θεμελιώνεται, σύμφωνα με τη δεύτερη αιτιολογική σκέψη της, στο άρθρο 69, παράγραφος 4, της Συνθήκης ΕΚΑΧ, δυνάμει του οποίου τα κράτη μέλη «αναζητούν μεταξύ τους κάθε αναγκαίο διακανονισμό ώστε οι διατάξεις περί κοινωνικής ασφάλισης να μην εμποδίζουν τη διακίνηση του εργατικού δυναμικού». Στο άρθρο 4, παράγραφος 1, της Συμβάσεως διευκρινίζεται ότι οι διατάξεις της «εφαρμόζονται στους μισθωτούς ή στους εξομοιούμενους προς μισθωτούς εργαζομένους που υπάγονται ή έχουν υπαχθεί στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων συμβαλλομένων κρατών και είναι υπήκοοι συμβαλλομένου κράτους ή απάτριδες ή πρόσφυγες που διαμένουν στο έδαφος συμβαλλομένου κράτους, καθώς και στα μέλη των οικογενειών τους και στους επιζώντες αυτών».

- 52 Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας εξέδωσε στις 25 Σεπτεμβρίου 1958 τον κανονισμό 3, ο οποίος επαναλάμβανε, στο άρθρο 4, παράγραφος 1, αυτού, όσα διελάμβανε η διάταξη του άρθρου 4, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως του 1957.
- 53 Το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 είναι κατ' ουσίαν πανομοιότυπο, όσον αφορά τις ενδιαφέρουσες τις παρούσες υποθέσεις πτυχές, με το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 3 και της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως του 1957.
- 54 Δεύτερον, επιβάλλεται η υπόμνηση ότι η εγκαθίδρυση μιας όσο το δυνατόν πληρέστερης ελευθερίας της κυκλοφορίας των εργαζομένων που καταλέγεται μεταξύ των θεμελίων της Κοινότητας συνιστά τον απώτερο σκοπό του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ και ως εκ τούτου καθορίζει την ασκούμενη από την ανατεθείσα στο Συμβούλιο εξουσία (απόφαση της 9ης Δεκεμβρίου 1965, 44/65, Singer, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 201, σ. 206).
- 55 Το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ προβλέπει συναφώς την προσφυγή στην τεχνική μέθοδο του συντονισμού των εθνικών συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης. Η αποτελεσματικότητα του συντονισμού δεν θα διασφαλιζόταν αν έπρεπε η εφαρμογή του να περιοριστεί αποκλειστικά στους διακινουμένους εντός της Κοινότητας εργαζομένους για την άσκηση της εργασίας τους. Όπως έκρινε ήδη το Δικαστήριο επ' ευκαιρία του κανονισμού 3 (απόφαση της 12ης Νοεμβρίου 1969, 27/69, Compagnie belge d'assurances générales sur la vie et contre les accidents, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 143, σκέψη 4· βλ. επίσης προαναφερθείσα απόφαση Singer, σ. 206, καθώς και απόφαση της 30ής Ιουνίου 1966, 61/65, Vaassen Goebbels, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 337), ο κανονισμός 1408/71 προορίζεται να τύχει εφαρμογής επί όλων των εργαζομένων, κατά την έννοια του άρθρου 1 αυτού, που έχουν την ιθαγένεια κράτους μέλους και τελούν σε μια από τις καταστάσεις διεθνούς χαρακτήρα που προβλέπονται με αυτόν, καθώς και επί των μελών των οικογενειών τους.

- 56 Δεν μπορεί να προσάπτεται στο Συμβούλιο ότι, κατά την άσκηση των αρμοδιοτήτων που του ανατέθηκαν δυνάμει του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ, συμπεριέλαβε και τους απάτριδες και τους πρόσφυγες που διαμένουν στο έδαφος των κρατών μελών προκειμένου να λάβει υπόψη τις προμνησθείσες διεθνείς δεσμεύσεις αυτών.
- 57 Όπως υπογράμμισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 59 των προτάσεών του, ο συντονισμός που θα απέκλιε τους απάτριδες και τους πρόσφυγες θα υποχρέωνε τα κράτη μέλη να εγκαθιδρύσουν, προκειμένου να διασφαλίσουν τον σεβασμό των διεθνών υποχρεώσεών τους, ένα δεύτερο καθεστώς συντονισμού προοριζόμενο αποκλειστικά για την ως άνω πολύ περιορισμένη κατηγορία προσώπων.
- 58 Ενόψει των προεκθεθέντων, επιβάλλεται στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα επί των υποθέσεων C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99 να δοθεί η απάντηση ότι από την εξέτασή του δεν προέκυψαν στοιχεία ικανά να θίξουν το κύρος του κανονισμού 1408/71 καθόσον συμπεριλαμβάνει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του τους απάτριδες ή τους πρόσφυγες που διαμένουν στο έδαφος ενός των κρατών μελών, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους.

Επί του δευτέρου ερωτήματος των υποθέσεων C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99

- 59 Με το δεύτερο ερώτημα των υποθέσεων C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99, το αιτούν δικαστήριο ερωτά κατ' ουσίαν αν οι εργαζόμενοι που είναι πρόσφυγες ή απάτριδες διαμένοντες στο έδαφος ενός κράτους μέλους, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους, μπορούν να επικαλεστούν τα απονεμόμενα από τον κανονισμό 1408/71 δικαιώματα εφόσον μετανάστευσαν στο οικείο κράτος μέλος απευθείας από τρίτη χώρα και δεν μετακινήθηκαν εντός της Κοινότητας.

Επιχειρήματα προβληθέντα με τις υποβληθείσες στο Δικαστήριο παρατηρήσεις

- 60 Οι προσφεύγοντες στις κύριες δίκες των υποθέσεων C-95/99 έως C-98/99 ισχυρίζονται ότι η άρνηση αναγνώρισεως ενός στοιχείου συνδέσεως προς το κοινοτικό δίκαιο, οσάκις πρόκειται για την κατάσταση απάτριδος ή πρόσφυγα μεταναστεύσαντος σε κράτος μέλος απευθείας από τρίτη χώρα, θα συνεπαγόταν παράλογα αποτελέσματα, κυρίως υπό το φως της προπαρατεθείσας αποφάσεως *Kulzer*. Συγκεκριμένα, με βάση την ως άνω απόφαση, αν οι προσφεύγοντες εγκατέλειπαν τη Γερμανία και κατευθύνονταν στη Γαλλία προκειμένου να εργαστούν εκεί, θα δικαιούνταν των οικογενειακών επιδομάτων όχι μόνο δυνάμει του γαλλικού δικαίου αλλά και, σε περίπτωση επιστροφής τους στη Γερμανία, δυνάμει του γερμανικού δικαίου. Ομοίως, θα εδικαιούντο των οικογενειακών επιδομάτων αν τα τέκνα τους φοιτούσαν στη Γαλλία.
- 61 Κατά την Ισπανική Κυβέρνηση, ο κανονισμός 1408/71 εφαρμόζεται και επί των απατρίδων και προσφύγων που μετανάστευσαν σε κράτος μέλος απευθείας από τρίτη χώρα. Αυτό προκύπτει κατ' αρχάς από το γράμμα του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού. Ακολούθως, αν η εφαρμογή του κανονισμού 1408/71 περιοριζόταν στις καταστάσεις που εμφανίζουν δεσμό με την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, οι υπήκοοι κρατών μελών που διαμένουν ανέκαθεν σε άλλο κράτος μέλος και ασκούν εκεί επαγγελματική δραστηριότητα δεν θα καλύπτονταν ούτε αυτοί από τον κανονισμό. Τέλος, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, για την εφαρμογή του ως άνω κανονισμού δεν απαιτείται παρόμοιος δεσμός με την ελεύθερη κυκλοφορία (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Kulzer*).
- 62 Η Σουηδική Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου υποστηρίζουν ότι, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο κανονισμός 1408/71 και συνακόλουθα η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως που εξαγγέλλει το άρθρο 3, παράγραφος 1, αυτού δεν εφαρμόζονται στις περιπτώσεις που δεν εμφανίζουν κανένα συνδυετικό στοιχείο με το κοινοτικό δίκαιο (βλ. αποφάσεις της 22ας Σεπτεμβρίου 1992, C-153/91, *Petit*, Συλλογή 1992, σ. I-4973, σκέψεις 8 έως 10, της 5ης Ιουνίου 1997, C-64/96 και C-65/96, *Uecker* και *Jacquet*, Συλλογή 1997, σ. I-3171, σκέψεις 16 και 17, και προαναφερθείσα απόφαση *Kulzer*, σκέψη 31). Επομένως, η εν λόγω αρχή δεν

εφαρμόζεται ούτε επί απάτριδος ή πρόσφυγα που τελεί σε κατάσταση όπου δεν υπηρεύεται ο εν λόγω παράγοντας συνδέσεως.

63 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι, όπως προκύπτει από το άρθρο 2 των προσθέτων πρωτοκόλλων των Ευρωπαϊκών Ενδιαμέσων Συμφωνιών, οι πρόσφυγες πρέπει να καλύπτονται μόνο στον βαθμό που οι υπήκοοι των συμβαλλομένων μερών μπορούν να επικαλούνται δικαιώματα απορρέοντα από τις ως άνω συμφωνίες. Οι συμφωνίες αυτές δεν τυγχάνουν εφαρμογής επί των αμιγώς εσωτερικών σχέσεων μεταξύ ενός συμβαλλομένου μέρους και των υπηκόων του που ασκούν δραστηριότητα εντός της χώρας. Άρα, οι πρόσφυγες δεν μπορούν να απολαύουν των οικείων δικαιωμάτων παρά μόνο στο πλαίσιο των διασυνοριακών σχέσεων μεταξύ των συμβαλλομένων μερών και όχι εντός της χώρας υποδοχής.

64 Την ερμηνεία αυτή επιβεβαιώνει η νομική βάση των κανονισμών 3 και 1408/71. Οι απάτριδες και οι πρόσφυγες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής των κανονισμών λόγω ουσιαστικής συναφείας με αρμοδιότητα του νομοθέτη στηριζόμενη στο άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ. Ο κανονισμός 1408/71 δεν τυγχάνει εφαρμογής επί απατρίδων ή προσφύγων που ουδέποτε είχαν σχέση, κατά οποιονδήποτε τρόπο, με κράτος μέλος πέραν του κράτους υποδοχής και τελούν, συνακόλουθα, σε κατάσταση η οποία ουδόλως συνδέεται με το κοινοτικό δίκαιο.

Εκτίμηση του Δικαστηρίου

65 Όσον αφορά τους απάτριδες και πρόσφυγες, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους, που μετανάστευσαν σε κράτος μέλος απευθείας από τρίτη χώρα και δεν μετακινήθηκαν εντός της Κοινότητας, επιβάλλεται, αφενός, να υπομνηστεί ότι ο κανονισμός 1408/71 πρέπει να ερμηνευθεί υπό το φως του άρθρου 51 της Συνθήκης ΕΟΚ που αποτελεί μία από τις νομικές βάσεις του.

- 66 Το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ σκοπεί κυρίως στον συντονισμό των καθεστώτων κοινωνικής ασφάλισης των κρατών μελών και στην πληρωμή των παροχών στο πλαίσιο των ανωτέρω συντονισμένων συστημάτων.
- 67 Αφετέρου, όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, ο κανονισμός 1408/71 έχει κατ' ουσία ως αντικείμενο τη διασφάλιση της εφαρμογής, σύμφωνα με ομοίμορφα και κοινοτικά κριτήρια, των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης που αφορούν, εντός κάθε κράτους μέλους, τους διακινουμένους εντός της Κοινότητας εργαζομένους. Για τους σκοπούς αυτούς, θεσπίζει σύνολο κανόνων στηριζομένων ιδίως στην απαγόρευση των δυσμενών διακρίσεων λόγω ιθαγενείας ή κατοικίας και στη διατήρηση από τον εργαζόμενο των κεκτημένων δυνάμει του συστήματος ή των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης που εφαρμόζονται ή εφαρμόστηκαν στην περίπτωση του κεκτημένων δικαιωμάτων (βλ. απόφαση της 10ης Ιανουαρίου 1980, 69/79, *Jordens-Vosters*, Συλλογή τόμος 1980/I, σ. 47, σκέψη 11).
- 68 Ασφαλώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι το γεγονός ότι το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 3, το οποίο είναι ταυτόσημο κατ' ουσίαν με το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71, αφορά και πρόσωπα εμπύπτοντα ή εμπέσαντα στη νομοθεσία ενός και μόνο κράτους μέλους καταδεικνύει ότι, μακριά του να αφορά μόνο τους διακινουμένους εργαζομένους εν στενή εννοία, ο κανονισμός 3 εφαρμόζεται σε κάθε μοσθωτό εργαζόμενο που τελεί σε μια από τις προβλεπόμενες με τον ως άνω κανονισμό καταστάσεις διεθνούς χαρακτήρα, καθώς και στους επιζώντες αυτού (βλ. προαναφερθείσα απόφαση *Compagnie belge d'assurances générales sur la vie et contre les accidents*, σκέψη 4).
- 69 Πάντως, διευκρίνισε ακολούθως ότι οι κανόνες της Συνθήκης ΕΟΚ σχετικά με την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων και οι εκδοθείσες εις εκτέλεση των ως άνω κανόνων πράξεις δεν εφαρμόζονται επί των δραστηριοτήτων οι οποίες δεν εμφανίζουν κανένα συνδετικό στοιχείο με οποιαδήποτε από τις προβλεπόμενες στο κοινοτικό δίκαιο καταστάσεις των οποίων όλα τα ασκούντα επιρροή στοιχεία περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνο κράτους μέλους (βλ., ιδίως, προαναφερθείσα απόφαση *Petit*, σκέψη 8, απόφαση της 2ας Ιουλίου 1998, C-225/95 έως C-227/95, *Καπασσακαλής κ.λπ.*, Συλλογή 1998, σ. I-4239, σκέψη 22, και απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 1999, C-18/95, *Terhoeve*, Συλλογή 1999, σ. I-345, σκέψη 26).

- 70 Όσον αφορά την κοινωνική ασφάλιση, το Δικαστήριο συνήγαγε ότι το άρθρο 51 της Συνθήκης ΕΟΚ και ο κανονισμός 1408/71, ιδίως το άρθρο 3 αυτού, δεν εφαρμόζονται επί καταστάσεων, όλα τα στοιχεία των οποίων περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνο κράτους μέλους (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Petit, σκέψη 10).
- 71 Παρόμοια περίπτωση συντρέχει ιδίως οσάκις η κατάσταση εργαζομένου εμφανίζει αποκλειστικά στοιχεία συνδέσεως με τρίτη χώρα και ένα μόνο κράτος μέλος (βλ., υπό την έννοια αυτή, αποφάσεις της 20ής Οκτωβρίου 1993, C-297/92, Baglieri, Συλλογή 1993, σ. I-5211, σκέψη 18, και της 29ης Ιουνίου 1994, C-60/93, Aldewereld, Συλλογή 1994, σ. I-2991, σκέψη 14).
- 72 Άρα, στο δεύτερο ερώτημα των υποθέσεων C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99 επιβάλλεται η απάντηση ότι οι εργαζόμενοι που είναι απάτριδες ή πρόσφυγες διαμένοντες στο έδαφος ενός των κρατών μελών, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους, δεν μπορούν να επικαλούνται τα αναγνωριζόμενα με τον κανονισμό 1408/71 δικαιώματα οσάκις τελούν σε κατάσταση, όλα τα στοιχεία της οποίας περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνον κράτους μέλους.

Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος των υποθέσεων C-96/99 και C-180/99

- 73 Ενόψει της απαντήσεως επί του δευτέρου ερωτήματος των υποθέσεων C-95/99 έως C-98/99 και C-180/99, παρέλκει η απάντηση επί του υποβληθέντος στα πλαίσια των υποθέσεων C-96/99 και C-180/99 τρίτου ερωτήματος.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 74 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Ισπανική, η Σουηδική και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους των κυρίων δικών τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ,

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με διατάξεις της 15ης Οκτωβρίου 1998 το Bundessozialgericht, αποφαινεται:

- 1) Από την εξέταση του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος δεν προέκυψαν στοιχεία ικανά να θίξουν το κύρος του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και

αναπροσαρμόστηκε με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου, της 2ας Ιουνίου 1983, καθώςον συμπεριλαμβάνει στο προσωπικό πεδίο εφαρμογής του τους απάτριδες ή τους πρόσφυγες που διαμένουν στο έδαφος ενός των κρατών μελών, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους.

- 2) Οι εργαζόμενοι που είναι απάτριδες ή πρόσφυγες διαμένοντες στο έδαφος ενός των κρατών μελών, καθώς και τα μέλη των οικογενειών τους, δεν μπορούν να επικαλούνται τα αναγνωριζόμενα με τον κανονισμό 1408/71, όπως αυτός τροποποιήθηκε και αναπροσαρμόστηκε με τον κανονισμό 2001/83, δικαιώματα σάκας τελούν σε κατάσταση, όλα τα στοιχεία της οποίας περιορίζονται στο εσωτερικό ενός και μόνον κράτους μέλους.

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken	
Colneric	von Bahr	Gulmann	
Edward	La Pergola	Puissochet	
Sevón	Wathelet	Schintgen	Σκουρής

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Οκτωβρίου 2001.

Ο Γραμματέας

Ο Πρόεδρος

R. Grass

G. C. Rodríguez Iglesias